

זיכרון, הנצחה ומורשת ה-7 באוקטובר

מערך שיעור למפקדים בסימן ערך יסוד: הגנת המדינה

המפקד,

שלוש שנים חלפו מאז המתקפה האכזרית ב-7 באוקטובר 2023. שנים הנושאות בחובן רגשות, תחושות ומחשבות מורכבות: כאב ואובדן, תחושת כישלון ואבל; ומנגד, גאווה על מעשי הגבורה ועל עמידתו האיתנה של צה"ל, מפקדיו וחיליו, הפועלים בנחישות ודבקים במשימתם.

חילי צה"ל פועלים כיום בכלל הגזרות והזירות ונושאים באחריות למשימות רבות במציאות מבצעית משתנה.

ציון יום הזיכרון השנה הוא הזדמנות לעצירה כמסגרת, על מנת להתייחד עם זכר הנרצחים והנופלים, לחבר את זיכרון ה-7 באוקטובר לתחושת השליחות והאחריות של המסגרת, ולשאוב כוח להמשך המשימות והאתגרים העומדים לפתחנו.

פתיחה

לפני שלוש שנים, בעיצומו של חג שמחת תורה, יום שבת, כ"ב בתשרי ה'תשפ"ד, 7 באוקטובר 2023, פלשו מחבלים מארגוני טרור ברצועת עזה לשטחה של מדינת ישראל, וערכו מסע הרג וביזה חסר אבחנה ברחבי הנגב המערבי. בהתקפה זו כ-1,200 בני אדם נרצחו, ו-251 נחטפו לשטח רצועת עזה, בהם גברים, נשים, זקנים וטף; כן נחטפו חיילים ומפקדים בצה"ל מבתיהם ומבסיסי צה"ל ומוצביו בגבול הרצועה. בעקבות ההתקפה יצאה מדינת ישראל למלחמה הארוכה ביותר בתולדותיה, ומאז אותו יום נלחם צה"ל בזירות קרובות ורחוקות, כדי להשיב את הביטחון למדינת ישראל ולאזרחיה ולהבטיח את חירות העם בארצו.

שלב א': לראות בזה שלנו

הקרא מדברי הרמטכ"ל ה-23 של צה"ל, רא"ל (במיל') הרצי הלוי, שפיקד על צה"ל ב-7 באוקטובר ובראשית מלחמת "התקומה":

"אני חושב שארגון ואדם שלא יודע לעמוד ולהתבונן לכישלון בעיניים, יהיה לו מאוד מאוד קשה לתקן. אני מקפיד מהשבעה באוקטובר... כל יום, כמה פעמים, להסתכל לכישלון בעיניים. ואני אומר לכם, אל תנסו לשכוח, אל תנסו להסיט את המבט. לא ממקום של חולשה, עם הרבה מאוד עוצמה, כי ככה נהיה חזקים יותר... אני אומר לכם, תראו בזה שלנו, כי העבודה תהיה יותר טובה... **אני חושב שכל קצין בצה"ל, וכל חייל, חייב ללכת עם הציווי, כאילו הוא עצמו היה מפקד בשבעה באוקטובר, ולראות איך הוא מתקן לשנים רבות קדימה.**"

שאל:

- "כל קצין בצה"ל, וכל חייל, חייב ללכת עם הציווי, כאילו הוא עצמו היה מפקד בשבעה באוקטובר" - מה דורש מאיתנו הציווי הזה? כיצד הופכים אחריות על כישלון לאחריות לתיקון?
- "תראו בזה שלנו" - מה משמעותה של נשיאה באחריות עבור מי שלא שירת בצה"ל ב-7 באוקטובר?

שלב ב': הגנת המדינה ואזרחיה

לאחר איסוף התשובות הקרא מדברי תא"ל (מיל') אופיר ליוויס, קצין החינוך והנוער הראשי בימים שלאחר 7 באוקטובר:

לא מן הנמנע שתעלה מחשבה אצל סרן בסדיר, שלחם בראש הפלוגה לאורך החודשים האחרונים או שיהרהר חייל מילואים שהתגייס באותו בוקר נורא והותיר בית למשך 120 ימים רק כדי להגן על הבית הלאומי בחירוף נפש: **כיצד האחריות הזו קשורה אלינו? מה לנו ולכישלון הגדול שהתרחש בשמחת תורה? זוהי אחריותם של מי שהיו בתפקיד רלוונטי או בדרג המתאים להשפיע על הנסיבות ועל תוצאות האירוע!**

שניהם צודקים ואינם צודקים בעת ובעונה אחת. השאלה היא על איזו אחריות מדובר? ודאי שיש אחריות אישית ואחריות ישירה למה שקרה בשבת ובמלחמה שהתחוללה אחריה, אך **יש גם צורך להתייחס לאחריות מוסרית מרחיבה של כל אחת ואחד מאיתנו**, ללמידה ולתיקון עתידיים שיידרשו אחריה.

שאל:

- כיצד יכול מפקד שלא היה שותף לכישלון להיות שותף לאחריות ללמוד ממנו ולתקן?
- מה נדרש מאיתנו על מנת לטפח תחושת אחריות לתיקון בקרב פקודינו?

הקרא למפקדים מתוך רוח צה"ל את ערך יסוד הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה:

הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה - מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל, על עצמאותה ועל ביטחון אזרחיה ותושביה.

שאל:

- מה תובע מאיתנו ערך יסוד הגנת המדינה ואזרחיה כמפקדים לאור אירועי ה-7 באוקטובר?
- כיצד נוכל להבטיח כי ערך יסוד הגנת המדינה, אזרחיה ותושביה עומד לנגד עיני פקודינו במשימתם?

שלב ג': סיכום

סכם את הדיון:

- הצג את ההשתנות שעברה המסגרת והיחידה מאז ה-7 באוקטובר.
- הדגש את ציפיותיך מהמפקדים ומהמסגרת בעת הזו לאור המשימה וערכי צה"ל.
- הוסף 'אני מאמין' פיקודי משלך. ניתן להיעזר בדגשים הפיקודיים הבאים.

דגשים פיקודיים:

- רוח לחימה נבנית גם מתוך הכרה כנה בכישלונות עבר, התמודדות עמם, ונקיטת פעולה לתיקונם. **היכולת לומר שכשלנו וכי אנו פועלים לתיקון היא ביטוי לעוצמה מוסרית ומקצועית המחזקת את רוח הלחימה.** חיילים ומפקדים זקוקים לאמת, למשמעות ולתחושה שהמערכת העוטפת אותם לומדת ומשתפרת. לצד זאת, חשוב להזכיר את עמידתם של המשרתים, את ההתייבבות הרחבה של משרתי המילואים ואת הנחישות שבה פעלו כוחות צה"ל בקרבות בנגב המערבי, בהגנת שאר גבולות הארץ וכן לאורך כל מלחמת "התקומה".
- נשיאה באחריות אינה מסתכמת באמירה כי צה"ל נכשל – היא מחייבת בחינה נוקבת של המעשים ושל ההנחות שהובילו לכישלון, למידה מתוך התחקירים, שינוי תפיסה ודפוסי פעולה ותיקון מערכתי מעמיק. **מבחינת המפקד, נשיאה באחריות פירושה היכולת לומר אמת, להכיר בפערים, ללמוד גם מהצלחות וגם מכישלונות ולוודא שהלקחים הופכים לפעולה.** זוהי חובה מקצועית ומוסרית כלפי אזרחי המדינה, כלפי הנופלים, הנרצחים והנפגעים וכלפי הדורות הבאים של המשרתים בצה"ל. **גם אם אנחנו לא היינו מפקדים ב-7 באוקטובר, מוטלת עלינו החובה כמפקדים היום לשאת באחריות על הכישלון, להטמיע את הלקחים ולתקן את הדרוש תיקון.**
- אחד הלקחים המרכזיים הפיקודיים המרכזיים שעולים מה-7 באוקטובר הוא **שאחריות פיקודית מחייבת ערנות, הטלת ספק, היערכות לתרחישים משתנים ונכונות להביע עמדה מקצועית** גם כאשר היא אינה תואמת את ההנחה המקובלת. מפקד נדרש ליצור מרחב שבו פקודיו יכולים להעלות שאלות, לשתף, להתריע ולהציג מידע גם אם אינו נוח. לצד זאת, **עליו להיות מוכן לפעול בכל דרך על מנת לעמוד במשימתו לאור המטרה,** לקבל החלטות בתנאי אי-ודאות, להוביל לנוכח קושי ולשאת באחריות לתוצאות.
- אתם כמפקדים נדרשים כיום לא רק להוביל לעמידה במשימה, אלא גם להתמודד עם שחיקה שלכם ושל פקודיכם; אובדן של מפקדים, פקודים ורעים לנשק; עומס מתמשך על המסגרת, חוסר יציבות וודאות ומתח בין צורכי המערכת לבין צורכי הפרט. **מנהיגות בתקופה זו מחייבת נוכחות, הקשבה, דוגמה אישית ויכולת להסביר את משמעות המשימה לאור ערך יסוד הגנת המדינה.**